

**ACTE EN MEMÒRIA
DEL BISBE DR. PERE TENA I GARRIGA
(1928-2014), AUXILIAR EMÈRIT DE BARCELONA,
PRIMER DEGÀ I PRESIDENT
DE LA FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA**
(26 de març del 2014)

PARAULES DEL PRESIDENT DEL CPL
EN MEMÒRIA DEL BISBE PERE TENA
Dr. Jaume FONTBONA

El bisbe Pere, tal com ha estat el primer degà-president de la Facultat de Teologia de Catalunya, també ha estat el primer president del Centre de Pastoral Litúrgica de Barcelona, el CPL, des de l'any 1963 fins a l'any 1972, quan va ser cridat a ser delegat de Pastoral Sacramental de Barcelona. Va tornar a ser elegit president l'any 1982 i ho va ser fins al 1987, quan va ser nomenat, el 15 de maig, *Sottosegretario* de la Congregació per al Culte Diví. Cal notar que el bisbe Pere mai no va deixar de ser escollit president del CPL al llarg de les votacions celebrades. Va deixar de ser-ho quan hagué de dedicar-se a un altre servei eclesial, que va creure incompatible amb la seva presidència del CPL. Però m'agrada recordar que, quan no ho era, molts dels membres del CPL el vèiem com el nostre president permanent. Un testimoni que tinc molt present com a president actual, quan vaig esgotant el segon trienni.

Mn. Pere Tena, quan va tornar del seus estudis de Roma, volia dedicar-se a la pastoral litúrgica, i, per això, l'any 1958 va iniciar amb altres companys capellans el CPL. I en 1959 va demanar a l'arquebisbe Modrego la possibilitat d'editar una revista de litúrgia a la diòcesi de Barcelona. En aquell moment, la resposta que rebre va ser que hi havia massa coses litúrgiques. Un any abans de l'inici del Concili Vaticà II, l'any 1961, Mn. Tena va començar dirigint la revista *Phase*, una revista inicialment molt vinculada a la colla de

capellans fundadors del CPL, al costat d'una altra, més pastoral, *Missa Dominical*, fundada pel seu amic Joaquim Gomis, amb qui creiem que s'haurà trobat per a participar de la litúrgia del cel, on no cal escriure més monicions ni explicar cap rúbrica, perquè hom gaudeix del Misteri que tant han ajudat tots dos a explicar, a viure i a celebrar. Actualment *Phase* també està vinculada a l'Institut Superior de Litúrgia de Barcelona de la Facultat de Teologia de Catalunya.

Un moment important dels inicis de la seva presidència, i ja com a director de *Phase*, va ser posar a l'abast dels hispanoparlants el text de la primera Constitució conciliar, amb un comentari. Va constituir, en paraules de l'actual gerent del CPL, Miquel Lirio, un èxit mundial. Es tractava del núm. 19 de *Phase*. Era com el botó de mostra de la tasca que es proposava de dur a terme tot el Centre: la de cuidar i de promoure la reforma litúrgica, així com la formació litúrgica. En línia de continuïtat en la promoció de la reforma i de la formació litúrgiques, el director de *Phase*, que el va succeir quan va anar a Roma, el p. José Aldazábal, va dedicar un número doble (núms. 165-166)¹ a Mons. Pere Tena, un any després —l'any 1988— que fos nomenat sotssecretari de la Congregació per al Culte Diví, el mateix any que complia seixanta anys. Tot el Consell de redacció de *Phase* li retia un homenatge com a *germà i mestre*. I s'escollia com a tema de l'homenatge *la celebració de l'Eucaristia*, i la raó de l'elecció la donava l'aleshores director de la revista, cito el pare Aldazábal:

La elección del tema se ha debido también a que hemos pensado que una de las constantes del magisterio y de las opciones pastorales de Mons. Tena ha sido precisamente su interés y su visión lúcida de la celebración en la vida cristiana.²

El P. Aldazábal destacava el tret de mistagog del bisbe Tena. Uns anys més tard, un altre salesià, el p. Joan Josep Moré, ho destacarà en la seva tesi doctoral defensada en el nostre Institut Superior de Litúrgia, on qualifica el bisbe Pere Tena de *gran pedagog i mestre indiscutible*, tant de la renovació litúrgica com dels sacraments.³ Precisament el bisbe Pere notava, en memòria del seu bon amic p. José Aldazábal, en l'exordí al llibre de Moré, que el p. Aldazábal havia estat l'inspirador d'aquesta tesi del germà salesià. I aleshores el recor-

1. Número reeditat en ocasió d'aquest acte en memòria del bisbe Pere Tena (27 de març del 2014) i lliurat als assistents.
2. JOSÉ ALDAZÁBAL, «Editorial», *Phase* 28 (1988) 182.
3. Cf. Joan Josep MORÉ, *Eucaristia i Penitència. Els seus aspectes teològics, espirituals i pastorals en l'obra de Mons. Pere Tena* (CPL Libri 10), Barcelona: CPL 2013, 433; 443. Llibre que conté tota la bibliografia del bisbe Pere Tena (pp. 445-465).

dava com un *infatigable pedagog de la renovació litúrgica*, com un mestre capaç d'aportar el millor de si mateix en les tasques de col·laboració, com un home d'una *creativitat i imaginació fecunda*.⁴ El p. Aldazábal també va ser president del CPL i director de *Phase*, així com professor d'aquesta Facultat.

I he evocat tot això perquè vull recordar del p. Aldazábal el fet que apliqués al bisbe Pere el que les monges de Herstelle deien d'Odo Casel, és a dir, que era *mystagogus nobis et pater*. Això sí, canviant *pater* per *frater*.⁵ El bisbe Tena ha estat germà (com a cristià) i educador nostre en el Misteri. No sé si és molta casualitat, però he d'esmentar que, quan vaig tornar de Roma, ell em va proposar com a professor de la matèria sobre el sagrament de l'orde; temps més tard he assumit la direcció de la revista *Phase*; després he estat elegit president del CPL, i actualment sóc també docent dels «Sagraments de la iniciació cristiana» i del «Seminari de Síntesi», les mateixes matèries que el Dr. Pere Tena ensenyava quan era estudiant a la Facultat de Teologia de Catalunya, que va ser quan, al final de l'etapa estudiantil, em va proposar de treballar en el CPL. Tanmateix, a vint anys, un servidor no escrivia sobre litúrgia com va fer ell; en efecte, el bisbe Pere, essent ostiari, escrivia ja en la desapareguda *Revista Litúrgica*, que s'editava a Barcelona en castellà.

El bisbe Pere ha estat mestre i amic de tots els membres del CPL i dels consells de les revistes periòdiques del CPL. Ha estat sempre a punt per a donar-te suport o consell quan se li ha demanat. No ha imposat mai el seu criteri, ha estat obert al diàleg i a la concòrdia.

Al local del CPL, inaugurat i beneït el setembre passat pel mateix bisbe Tena, hi ha ordenades les fotografies dels sis presidents del CPL, tres dels quals ja ens han deixat. La primera és, certament, la del bisbe Tena, des de la qual manifesta un fraternal somriure i mostra la seva afabilitat, l'amabilitat d'un bon pastor, atent i curós, que et mira cofoi i confiat, dient-te que el CPL continuarà.

Em ve al record una anècdota, essent ambdós a Roma, quan em preguntà si ell havia fet bé d'acceptar de ser bisbe auxiliar. Sobre aquesta qüestió, i des de la seva experiència, va publicar una reflexió interessantíssima en el primer núm. de *Phase* de l'any 2006 (el núm. 271),⁶ on arribava a la conclusió que els bisbes, que sempre duen l'evangeli sobre les espatlles, no poden evadir-se de la seva fidelitat al Senyor. M'impressionà el moment del funeral, quan a l'inici

4. Cf. Pere TENA, «Exordi», en J. J. MORÉ, *Eucaristia i Penitència*, 13.

5. Cf. ALDAZÁBAL, «Editorial», *Phase* 28 (1988) 182.

6. Cf. Pere TENA, «Identidad y ejercicio del ministerio episcopal. Entre la doctrina y la praxis», *Phase* 46 (2006) 7-25.

es posa el llibre dels evangelis obert sobre el taüt, recordant el seu servei a l'evangeli, tal com el dia de la seva ordenació episcopal va ser posat sobre el seu cap. Aquesta fidelitat l'ha portat a viure a fons el que ell en deia *cultura de la cooperació pastoral*, basada en el reconeixement de la unitat del ministeri. Li agradava que el veiéssim com a bisbe i no pas com un funcionari.

En qualitat mestre, ha posat l'Eucaristia com a font i cimal de la vida cristiana. Als qui l'hem escoltat ens ha impactat la manera d'explicar el misteri celebrat en l'Eucaristia. Ara és una bona ocasió de tenir present que en l'Eucaristia emmarquem esdeveniments i persones del passat i del present en el Regne que vindrà, i ho fem perquè no desapareguin i visquin eternament. L'existència eterna no pot ser garantida per la memòria humana, que passa. Per això, perquè no caduquin esdeveniments ni persones, som col·locats en la memòria de Déu.

La tarda de l'11 de febrer, en l'Eucaristia exequial celebrada en la catedral-basilica de Barcelona, es va posar en la memòria de Déu, el bisbe Pere, és a dir, se li va donar una existència veritable. Una existència que comparteix amb dos presidents més del CPL, els enyorats José Aldazábal i Joan Bellavista. I si se'ls recorda amb els sants és perquè, davant la presència del Senyor, es gaudeix de la comunió amb l'únic Cos de Crist. L'oració del dia de l'Ascensió ens ho recorda: *a la glòria on ha arribat el Cap també el cos té l'esperança d'arribar-hi*.

Creiem i esperem que el bisbe Pere s'ha trobat amb els amics que col·laboraren en la reforma litúrgica, promoguda des de la Constitució sobre la sagrada litúrgia *Sacrosanctum Concilium*, quan estem encara celebrant el seu cinquantè aniversari. L'última gran ponència que el bisbe Pere va fer, fou per a ajudar-nos a gaudir i donar gràcies d'aquesta Constitució.⁷ Encara ara el recordo compartint la taula amb els membres del Consejo de «Phase» el divendres abans de la seva mort. El dia abans del seu funeral rebia aquest emotiu correu d'un dels presents, del professor emèrit de la Pontifícia Universitat de Salamanca, el Dr. Dionisio Borobio, el lleigeixo:

Ante la triste y desconcertante noticia de la muerte de Mons. Pere Tena, siento una profunda tristeza, no solo por lo que él significaba para la revista *Phase*, sino también por lo que ha significado para mí. A Pere Tena lo apreciaba de corazón. Fue el último a quien despedí y abracé el otro día al marcharme de la reunión de *Phase*. Me gustaría poder participar en el funeral, pero me es imposible. Lo llevo en el corazón, y rezo por él, para que el Misterio Pascual del que tanto habló, escribió y

7. Publicada en *Phase* 54 (2014) 145-158.

sobre todo creyó, lo haya vivido en su plenitud escatológica, y para que la luz del rostro del Padre lo haya acogido en su infinito resplandor.

El bisbe Pere, en el *In memoriam* de Joaquim Gomis publicat en el núm. 319 de *Phase*, deia que se'l trobaria a faltar en el proper Consejo de «Phase»,⁸ celebrat el dijous i el divendres abans que ell mateix ens deixés. Ara també et trobarem a faltar, bisbe Pere.

Com a amic, sempre ha estat a punt per a servir l'altre, com un bon servent de l'evangeli. Ha sabut estar proper. Ha estat, des de sempre, el punt de referència més visible i reconegut del CPL. Ha estat capaç de fer créixer sempre l'interès per a viure com a cristians, fidels a l'evangeli. Bisbe Pere, ens has ajudat a estimar l'Església i la seva litúrgia, i t'ho agraim generosament.

Bisbe Pere, el CPL notarà la teva absència, però t'estarà eternament agraït perquè has cregut sempre en l'ideari fundacional, que n'ha marcat l'existència al servei de la pastoral litúrgica. D'actual president a primer president, et desitjo que gaudeixis del *Misteri* que tan bé ens has explicat i ens has ajudat a viure.

PARAULES DEL DIRECTOR
DE L'INSTITUT SUPERIOR DE LITÚRGIA DE BARCELONA
Jaume GONZÁLEZ PADRÓS

«Tota la seva vida ha estat dedicació i treball a favor de la litúrgia. Tota la seva vida és una litúrgia viscuda i celebrada en el ministeri presbiteral i episcopal.»

Amb aquesta síntesi lapidària començava el doctor Gabriel Ramis la seva *Laudatio* en l'acte de conferiment del doctorat *honoris causa* a monsenyor Pere Tena en el Pontifici Ateneu Sant Anselm, Facultat de Sagrada Litúrgia, el 31 d'octubre del 2001, en aquella tarda que ja tenia sentor de Tots sants, embolcallada per una tardor romana que es mostrava benigne.

A partir d'aquí vam poder escoltar el perfil biogràfic del candidat, perfil que, tots nosaltres, coneixem prou bé pel que fa al Tena liturgista. La creació del Centre de Pastoral Litúrgica i en ell de la rellevant revista *Phase*, que dirigí durant vint-i-set anys. La fundació de l'Institut Superior de Litúrgia de Barcelona, del qual fou el primer director i que sempre esguardà amb interès, participant de la seva activitat acadèmica amb més o menys intensitat, segons

8. Cf. Pere TENA, «*In memoriam* Joaquim Gomis Sanahuja (1931-2013)», *Phase* 54 (2014) 127.

les seves possibilitats del moment, però amb igual afecte; el bisbe Tena estimava l'Institut. Notable fou, així mateix, la seva presència en la Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments durant sis anys (1987-1993), així com fou fecund el període que va presidir la Comissió Episcopal de Litúrgia de la Conferència Episcopal Espanyola (1996-2002).

Però el bisbe Tena no es defineix a partir dels càrrecs que exercí ni del que féu, sinó que tota la seva activitat fluïa del seu ésser més pregon. Ell no fou una persona a qui van construir les responsabilitats, ans al contrari, la seva riquesa interior il·luminava les realitats que li foren confiades. Tant era així que, si bé procurà exercir amb competència professional —si se'm permet l'expressió— tots els encàrrecs que li feren els seus superiors o els seus col·legues, ell romania sempre, en relació a les tasques confiades, en una saludable distància espiritual i no es deixava atrapar per la cel·lofana lluent de la vanitat, de la mundanitat, com ens diria el papa Francesc. En el bisbe Tena surava sempre l'home, l'home cristià, evangèlic, el pastor i el deixeble alhora. Vet aquí perquè el seu tracte era sempre un moment de gràcia, era una experiència espiritual.

Però avui, en aquesta commemoració, potser és més avinent preguntar-se quin és el llegat del bisbe Tena liturgista. Això és difícil de respondre, atès que pretendre-ho és cedir a la simplificació. Tanmateix, cal intentar-ho.

Ho definiria a partir d'aquesta tríada: monsenyor Pere Tena ha estat testimoni i mestre d'una litúrgia teològica; d'una litúrgia celebrada amb art espiritual; d'una litúrgia que configura interiorment una personalitat cristiana.

1. TESTIMONI I MESTRE D'UNA LITÚRGIA TEOLÒGICA

Els qui a classe tinguérem el professor Tena sabem què significa això. Sabem que la seva aproximació a la litúrgia no fou mai perifèrica o merament fenomènica. Ell no ignorava pas el moment celebratiu, com després veurem, però sempre comunicava que la litúrgia no es pot confondre restrictivament amb el seu moment ritual. Encara darrerament vam poder sentir-li distingir entre litúrgia, reforma litúrgica i pastoral litúrgica. Amb una clara preeminència de la primera sobre les altres dues expressions. Aquestes poden manifestar certes deficiències puntuals o mancaments, però això no treu que la litúrgia romanguí sempre en la seva identitat, sense la més mínima disminució, com a font i cim de tota la vida cristiana, per dir-ho segons la felicitosa expressió del Vaticà II.

Gràcies al mestratge del doctor Tena, molts de nosaltres, alumnes i lectors dels seus escrits, no hem quedat atrapats en una visió ridícula de la sagrada

litúrgia. Ho expressava molt bé el president de la Asociación Española de Profesores de Liturgia en la carta de condol adreçada al senyor cardenal arquebisbe arran del decés del nostre mestre: «Como bien sabe, su persona y magisterio litúrgico fueron una clara referencia para todos los que trabajamos en este ámbito eclesial. Por medio de sus reflexiones orales y escritas, supo acercarnos al misterio insondable de la Pascua de Jesucristo, que celebramos en la liturgia, no sólo con la sana teoría doctrinal, sino también con su personal mistagogía celebrativa».

Semblant fou el que va escriure el gran Ignacio Oñatibia en la presentació del llibre que el CPL oferí al bisbe Tena, en el seu aniversari jubilar sacerdotal, intítulat justament *Celebrar el Misterio*. Parlant de la seva obra, el professor basc afirmava: «Es palpable la atención preferente que dedica a los valores doctrinales y a los aspectos teológicos. Nunca ha disimulado su propensión a encarar las cuestiones preferentemente desde la perspectiva teológica» (p. 8). El mateix autor l'anomena «pedagog de la reforma litúrgica». I atès que és propi del mestre la paciència perseverant, ha estat dit que les publicacions del Tena liturgista «són com una rosada suau i silenciosa que fecunda, molt més que un temporal, la terra de la ciència litúrgica» (Gabriel Ramis, *Laudatio*, 7).

2. TESTIMONI I MESTRE D'UNA LITÚRGIA CELEBRADA AMB ART ESPIRITUAL

Que la litúrgia ha de ser viscuda, sobretot, com un fet d'ordre espiritual (cf. VQA 14) ho afirma sant Joan Pau II en la seva carta apostòlica *Vicesimus quintus annus*. Expressió molt propera a la *mens* i al magisteri litúrgic del nostre recordat pastor. No pas perquè sí. Quan un dia, abusant de la confiança, vaig preguntar al bisbe Tena si aquesta carta apostòlica l'havia escrita ell, tota o en part, em respongué, obsequiant-me amb un dels seus simpàtics somriures: «no me'n recordo». Encara l'any passat, a Montserrat, durant la seva classe en el curs de litúrgia d'estiu, ens va ensenyar un exemplar d'aquest document, autògraf de Joan Pau II, que el Papa mateix li va lliurar junt a altres col·laboradors de la congregació romana, en aquell 1988.

Però més enllà dels escrits, hom podia comprovar el que intentem dir quan se'l veia celebrar la litúrgia. El seu era un *ars celebrandi* del tot convincent. Sí, convencia. En ell hom hi podia veure expressada tota la doctrina teològica que ensenyava. Allí l'alumne passava a ser deixeble perquè s'adonava de com la veritat teòrica es feia realment carn; en aquest cas es feia realment experiència espiritual en el cor de la mare Església. I dic «en el cor de l'Església

mare», i mestra també, perquè el moment que ens regalava, als qui participàvem amb ell de la sagrada litúrgia, no necessitava d'afegits personals; no brillaven les iniciatives del gran liturgista, simplement perquè no n'hi havia, d'iniciatives amb *copyright*. Era un celebrant del tot sotmès a la pregària de l'Església, i sense cap necessitat, ni psicològica ni espiritual, d'afegir, treure o canviar res. Es lliurava a l'oració totalment, i esdevenia ell mateix oració, com ho transmetia la seva veu transportada, el seu rostre serè i pacificat, els seus gestos elegants. És aleshores quan hom comprenia que la sagrada litúrgia és font de tota la vida espiritual cristiana. Ell, des de la seva joventut, estava instal·lat arran de les aigües cristal·lines d'aquesta font sublim, com l'arbre plantat ran del corrent, i per això la seva existència fou fructuosa, tant si «a fora» era temps de bonança com de sequera.

El Tena professor era, al mateix temps, el sacerdot, prevere i bisbe després. I la seva vida, justament per això, era un referent esplèndid per a tothom i, en concret, per a tot sacerdot.

3. TESTIMONI I MESTRE D'UNA LITÚRGIA QUE CONFIGURA INTERIORMENT UNA PERSONALITAT CRISTIANA

El doctor Ramis, en la *laudatio* abans esmentada, va acabar la seva intervenció dient del candidat al doctorat *honoris causa*: «És la persona que no cau en extremismes, no emet judicis viscerals, i serveix la veritat objectivament. Més enllà de la seva formació acadèmica, i de la seva ciència, aquest capteniment el converteix en un home savi, un liturgista de debò» (p. 8).

Totalment d'acord. Servir la veritat objectivament el convertí en un home savi, en algú integrat interiorment amb personalitat cristiana indivisa. Algú ha escrit que ell no era amant de cabòries ideològiques i que estimava personalment. És exactament així. La seva proximitat sempre tenia l'escalf d'una humanitat madurada a redós de l'evangeli. No era un amic possessiu, no exigia res o molt poca cosa dels altres; era feliç en la seva companyia i, alhora, sabia estar sol, caminar per una gran ciutat sense ningú al costat bo i contemplat, amb mirada fins i tot divertida, com la vida flueix. Era un contemplatiu. Era aquell que no refusa l'amistat espiritual ni l'exigeix; simplement l'acull. Algú que en el silenci o en l'activitat no oblida mai on es troba «l'únic necessari». Per això, precisament per això, i com a fruit de la mateixa escola litúrgica, el bisbe Tena, el cristià Tena, era un home interiorment lliure, amb capacitat crítica sense disminuir la caritat envers l'altre. Fins i tot quan t'havia de corregir, el seu esguard era el d'un germà que patia amb tu.

El bisbe Tena era un cristià de veritat perquè fou una persona humil. La litúrgia és la gran escola de vida cristiana i d'aquesta humilitat, ja que en ella no som nosaltres els primers sinó sempre un Altre, no som nosaltres que aportem sinó que rebem, no fem sinó que deixem fer, i per a entrar en aquesta dinàmica de gràcia i santedat cal la humilitat de l'obediència evangèlica, cal «negar-se un mateix» a fi que llueixi en nosaltres el rostre transfigurat del Crist gloriós, que ens ha associat al seu santíssim cos. I això ho sabia perfectament el nostre pare i mestre, i ho ensenyava no pas amb paraules sinó amb el seu testimoni de vida.

És difícil parlar, justament, d'una personalitat tan madura. Se'm fa difícil, tot i els més de trenta anys de relació. Amb la seva mort hem perdut sens dubte un referent en l'art de pensar la sagrada litúrgia i d'ensenyar a viure-la. Fins al darrer moment, malgrat l'edat, estigué ben actiu en aquest art. ¡Quina emoció la seva darrera reflexió sobre SC a Madrid —amb uns aplaudiments inacabables—, a Barcelona, en aquesta seu, i a Montserrat amb la comunitat monàstica!; aquella fou la darrera intervenció pública del seu magisteri. Lúcida i serena com sempre. ¡Quina emoció!

Hem perdut, sí, un pensador, un mestre, però el que més dolor causa és haver perdut l'amic, el pare, el germà gran. Aquell amb qui podies passar una estona conversant entre somriures divertits i reflexions serioses, al voltant d'una tassa de xocolata calenta, sense engavanyaments artificiosos de protocols eclesiàstics. I, en acabar, acomiadant-nos, quan et feia saber que havia passat una estona molt agradable i et donava les gràcies per la teva companyia, el veies marxar lentament, com fràgil, mentre tu et preguntaves com és que havies pogut tenir la benedicció d'aquella conversa, i en donaves gràcies a Déu.

Recordo que, arran de la mort de la meva mare, em va dir que viure la Pasqua del Crist tenia també el seu moment dolorós. És ben veritat. També ara vivim aquest moment molts de nosaltres. Tot amb tot, enmig d'aquest dolor, encara tenim prou forces per a dir amb sant Ambrós: «Plorem, Senyor, perquè ens l'heu pres; us donem gràcies perquè ens el vau donar».⁹

9. Homilia en la mort del seu germà.

PARAULES DEL DEGÀ-PRESIDENT DE LA FTC

Dr. Armand PUIG I TÀRRECH

En el calendari acadèmic del curs 1967-1968, corresponent a la Facultat de Teologia de Barcelona, ja consta el nom del Dr. Pere Tena i Garriga, el qual, als seus trenta-nou anys, es converteix en el primer degà de la Facultat (Secció de Sant Pacià), ubicada en aquesta mateixa casa. Simultàniament, a Sant Cugat del Vallès, en l'actual Centre Borja, s'iniciava la nova singladura acadèmica amb el p. Manuel Cuyàs, S. J. com a degà de la Secció de Sant Francesc de Borja. Completaven les autoritats acadèmiques el Dr. Marcelo González Martín, arquebisbe de Barcelona i gran canceller, el p. Enric Rifà, S. J., vicegran canceller, el Dr. Ramon Torrella, president de la nova Facultat, que seria designat bisbe auxiliar de Barcelona l'any 1968, i el p. Pere Ribas, S. J., vicepresident. Docents diocesans i religiosos de tot Catalunya, especialment els membres de la Companyia de Jesús, començaven un projecte de futur que havia de garantir a les diòcesis catalanes i al país un instrument qualificat de recerca teològica. El dia 7 de març de l'any 1968, el cardenal Garrone, prefecte de la Congregació de Seminaris Universitats, signava el decret d'erecció de la Facultat.

El Dr. Pere Tena seria degà de la secció de Sant Pacià entre els anys 1967 i 1972, i posteriorment en seria president (1973-1976 i 1979-1985) i vicepresident (1972-1973 i 1976-1979). Per tant, el Dr. Tena va servir la Facultat com a autoritat acadèmica d'una manera ininterrompuda entre els anys 1967 i 1984: divuit anys! Aquesta dada és suficient per a subratllar i agrair la dedicació i l'esforç que el Dr. Tena va abocar en la nostra Facultat en la seva primera etapa de funcionament. Es pot ben dir que és la figura fonamental de la Secció de Sant Pacià des de l'erecció de la Facultat fins a la unificació de les dues seccions, cosa que es va produir a partir del curs 1984-1985, a partir d'un decret de la Congregació datat el 17 de febrer de 1983. El Dr. Pere Tena va ser el rostre visible *par excellence* de la Secció de Sant Pacià.

La gestió acadèmica del professor Dr. Pere Tena va ser en tot moment irreprotxable. Van ser anys de dificultat en la mesura que calia anar construint una nova realitat d'Església, que integrés persones i sensibilitats, que posés les bases de funcionament d'una institució acadèmica que naixia amb recursos limitats i que recollia els alumnes dels seminaris majors, encara força nombrosos, que s'havien desplaçat des de les diòcesis on fins aleshores havien impartit docència. El Dr. Tena va fer servir la seva prudència i el seu tacte, la seva «finezza» i les seves grans capacitats intel·lectuals, i també la seva decisió, per a anar forjant el cos de professors i per a cohesionar els alumnes.

Els resultats van ser francament bons. La Facultat va crear ràpidament al seu voltant un sentiment d'afecció i de disponibilitat que encara perdura. Els professors, des del primer moment, estimulats pel capteniment del Dr. Tena i altres il·lustres personalitats, van considerar que la Facultat era un instrument valuosíssim com a institució que dignificava l'ensenyament de les disciplines teològiques i aglutinava un claustre professoral potent i renovador. L'estructuració de la Facultat en departaments va ser un dels grans encerts de la gestió del Dr. Pere Tena. Els professors, enquadrats en les seves àrees respectives, van ser capaços de gestar projectes conjunts i de dur a terme un diàleg intel·lectual de gran volada. La Facultat començava a tenir renom, i a això hi contribuïa sens dubte la gestió de les autoritats acadèmiques. L'enfortiment de la Col·lectània Sant Pacià, pal de paller de la recerca, la col·laboració amb l'editorial Herder, la millora de la Biblioteca, la creació de la *Revista Catalana de Teologia* (1975), tot plegat són fites que s'aconsegueixen en aquells anys.

D'importància particular va ser el procés de fusió de les dues seccions de la Facultat, que va culminar feliçment l'any 1984, any en què els dos claustres es van reunificar. Val a dir que tant el Dr. Tena com el p. Pere Ribas, S. J. van captar amb claredat exemplar que calia tirar endavant una operació que potser en aquell moment no semblava estrictament necessària, però que posteriorment s'ha manifestat com un encert que ha estalviat moltes dificultats i contratemps. El Dr. Tena, home de diàleg fluït, amic de la llibertat d'expressió, sempre atent i sol·lícit envers els altres, de caràcter afable i un xic irònic, serè i constructiu, era la persona ideal per a liderar l'entesa amb la Companyia de Jesús i promoure l'inici d'un projecte compartit. Es pot ben dir que el Dr. Tena va conduir en primera persona la Secció que presidia cap a la reunificació, ajudat eficaçment pel degà Dr. Antoni Matabosch —com abans havia treballat amb el Dr. Joan Bada, el degà anterior.

Dos anys més tard, l'any 1986, el Dr. Tena va fer un darrer servei a la Facultat promovent l'erecció de l'Institut Superior de Litúrgia de Barcelona. D'una manera eficaç i clarivident, l'ISLB va néixer com a referent de la litúrgia en l'àrea hispànica, com ho eren París per a l'àrea francòfona i Roma per a l'àrea italiana. El Dr. Jaume González Padrós, actual director de l'Institut, s'ha encarregat de ressenyar l'encert del Dr. Tena a l'hora de plantejar l'Institut i de convertir-lo en plataforma acadèmica d'una plèiade de liturgistes consagrats, ara reunits en una institució internacional que tants bons fruits donaria, tant a la península Ibèrica i a l'Amèrica Llatina.

No voldria, però, concloure aquesta intervenció sense referir-me al bisbe Dr. Pere Tena com a teòleg. El Dr. Tena sempre va compaginar la gestió aca-

dèmica amb la docència i la recerca, com en són testimoni la gran quantitat d'articles que va produir. Els alumnes quedaven marcats pel rigor teològic del seu mestratge. Quantes vocacions acadèmiques no es deuen a la seva tasca docent que entusiasitava l'alumnat i n'arrossegava alguns al camp litúrgic! I, malgrat tot, el Dr. Tena no era un professor que es caracteritzés per la seva extraversió. Allò que impactava eren la seva competència i la seva preparació, i la seva constant amabilitat. Home coneixedor de les darreres novetats bibliogràfiques en els diversos camps teològics, el Dr. Tena tenia un esperit obert i inquiet, i no li era aliè res de nou que truqués a la porta de casa seva. Naturalment que era un liturgista cabal i d'ofici, però ho era en la mesura que s'apropava a la litúrgia amb un discurs teològic, basat en la gran Tradició de l'Església, estimada, estudiada i comunicada amb passió.

El Dr. Tena no va ser un preciosista ni un pur divulgador. L'empremta pastoral acompanyava la seva tasca de liturgista o, millor dit, de teòleg de la litúrgia. Al seu costat aprenies alhora els fonaments bíblics, de la Tradició, magisterials i pastorals dels tractats o cursos que explicava. Ell et feia valorar l'assignatura, des d'un esperit teològic caracteritzat alhora per la solidesa i la flexibilitat, però també des d'una reflexió pastoral perspicaç que sovint introduïa en el seu discurs. Era un professor que es feia escoltar i que sempre va contribuir al bon nivell acadèmic de la Facultat. Qui no recorda els seus cursos sobre els sagraments de la iniciació cristiana, empeltats de Sagrada Escriptura, de teòlegs medievals, de *nouvelle théologie* i de la reforma litúrgica del Concili Vaticà II! El Dr. Tena va ser un pioner de la gran renovació conciliar i va lliurar-s'hi amb cos i ànima. Per això, com ho certifica el doctorat «honoris causa» concedit pel Pontifici Institut de Litúrgia (PIL) de l'Ateneu Pontifici «Sant Anselm», es pot afirmar que el bisbe Dr. Pere Tena ha estat un dels grans teòlegs de la litúrgia i, per tant, un dels liturgistes més fecunds del post-Concili en l'Església catòlica. La seva tasca com a sots-secretari de la Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments (1987-1993) ho avala i el fa entrar en la galeria d'homes d'Església il·lustres, que van anticipar, viure i aplicar el Concili amb una fidelitat absoluta a la seva lletra i a les seves intencions més profundes.

El bisbe prof. Dr. Dr. h. c. Pere Tena i Garriga, prevere de l'arxidiòcesi de Barcelona, home d'Església de primera hora —la seva tesi doctoral sobre la *ekklèsia* és un treball remarcable que preludeja la *Lumen Gentium* i la *Sacro-sanctum Concilium*—, liturgista i teòleg, amic d'amics i enemics, cavaller de paraula i de fets, intel·lectual brillant, home proper a la família segons la carn i segons l'Esperit, lector i escriptor, melòman i gentleman, pastor que excel·lia en la *ars celebrandi*, homileta profund i sempre arrelat en el text bíblic, ha

estat cridat pel Senyor al banquet de les noces de l'Anyell, allí on la lloança és deliciosament perenne i on la litúrgia celestial agermana el cant dels vint-i-quatre ancians i d'una multitud que ningú no sabia comptar. Avui honorem la seva memòria, i ho fem amb emoció i agraïment. El seu record és memòria viva per a tots nosaltres. Quan un just deixa aquest món, n'hi ha d'haver uns altres que prenguin el seu relleu. Llegim en Hebreu 11,2: «Els antics, per la fe, s'han fet mereixedors d'un gran testimoni.» Avui, el nostre testimoni s'afegeix al seu, a la fe que professà i ensenyà, a l'amor que va rebre i repartir a mans plenes. *Lux perpetua luceat ei.* Que participi en plenitud de la Pasqua eterna de Nostre Senyor Jesucrist!

PARAULES DEL SR. CARDENAL ARQUEBISBE DE BARCELONA,
DR. LLUÍS MARTÍNEZ SISTACH,
GRAN CANCELLER DE LA FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA

Aquest acte acadèmic, dedicat al bisbe auxiliar emèrit de Barcelona, Dr. Pere Tena i Garriga, és un acte desitjat per tots i molt entranyable, tant per la seva personalitat eclesial i intel·lectual com per la llarga vinculació que el Dr. Pere Tena ha tingut amb el Seminari Conciliar de Barcelona i amb la Facultat de Teologia de Catalunya i amb l'Institut Superior de Litúrgia.

El nostre germà va néixer en el si d'una família cristiana i va rebre, juntament amb el seu germà Francesc, la vocació sacerdotal. Ambdós van respondre generosament a la crida per a servir sacerdotalment l'Església. El bisbe Pere Tena ha esmerçat la seva vida al servei de l'Església i del món. Ha estat sempre un home de fe, bo i humil, i un bon sacerdot de cap a peus, un bon pastor, bon amic i company de sacerdots. La seva gran preparació teològica i litúrgica, ja de sacerdot, ha prestat un preuat servei a la litúrgia, i més en concret ajudant molt l'aplicació de la Constitució litúrgica *Sacrosanctum Concilium* del Concili Vaticà II en la nostra Església de Barcelona, creant en els anys de la seva joventut el Centre de Pastoral Litúrgica que ha anat creixent i oferint arreu de l'Església publicacions i subsidis de litúrgia pastoral. Fou també el creador de l'Institut Superior de Litúrgia de Barcelona, amb els seus estudis sistemàtics a nivell superior i publicant la revista *Phase*, que gaudeix de molt prestigi. I aquest servei l'ha prestat col·laborant íntimament amb el bisbe de Roma i successor de Pere, amb el seu servei com a sots-secretari de la Congregació per al Culte Diví i Disciplina dels Sagraments, i també en la Conferència Episcopal Espanyola, de la Tarraconense, presidint la Comissió de Litúrgia en els dos àmbits. Participà molt activament en la creació de

la Facultat de Teologia de Catalunya, com a professor i degà president. Aquest pastor ha viscut l'amor a Déu Nostre Senyor i a la seva obra redemptora amb la seva mort i resurrecció i a l'Església, l'esposa de Crist, que aplega els fidels per a celebrar la fe en les celebracions litúrgiques.

Fou el fundador, el promotor i el primer president del Centre de Pastoral Litúrgica de Barcelona (1963-1973, 1982-1987). Va dirigir la revista *Phase* des del seu inici a l'any 1961 fins al 1987, i també ha col·laborat en moltes revistes i publicacions de l'àmbit litúrgic i sacramental.

Mons. Pere Tena i Garriga ha estat un treballador incansable al servei de l'estudi i de la divulgació de la sagrada litúrgia. Va ser professor i director de l'Institut Superior de Litúrgia de Barcelona, incorporat a la Facultat de Teologia de Catalunya, des del qual ha impulsat l'estudi científic de la litúrgia.

El Dr. Pere Tena ha estat sempre un home lúcid i realista, entusiasta en totes aquelles coses que ha dut a terme, alhora que pacient i fora de tot desànim, fins i tot en els moments més durs i difícils, com varen ser els anys que seguiren el Concili Vaticà II, amb una forta crisi de les institucions i de les persones cristianes. L'any 1986 fou nomenat canonge de la catedral de Barcelona.

L'any 1987 fou nomenat pel sant pare Joan Pau II com a sub-secretari de la Congregació per al Culte Diví i la Disciplina dels Sagraments de la Cúria romana, càrrec que va exercir fins al 1993. Mons. Tena recordava aquest període com una de les experiències més satisfactòries de la seva vida. Va ser per a ell l'experiència d'obrir-se a la vida de l'Església d'arreu del món. Això li va permetre de viure i confrontar la situació espiritual dels diversos països, així com la seva manera d'aplicar la reforma litúrgica del Vaticà II.

En aquest període d'especial col·laboració amb el papa Joan Pau II va participar en l'elaboració d'alguns importants treballs litúrgics: en la segona edició del ritual del matrimoni, en la segona edició del ritual de les ordenacions i en la nova edició del ritual d'exèquies. El Sr. bisbe recordava aquest període com de gran il·lusió, però també de gran responsabilitat, perquè calia pensar en les diferents realitats de l'Església d'arreu del món i trobar el que podia anar bé per a tots els cristians.

Hem de dir que Pere Tena és un pedagog de la reforma litúrgica. Efectivament, això és el que es reflecteix en tot el contingut de la seva obra i del seu pensament. Ha estat un mestre de la vida litúrgica, tant en els seus llibres com en els seus articles i col·laboracions en diversos mitjans. Cal destacar, en aquest sentit, les seves col·laboracions de temes litúrgics en el setmanari *Catalunya Cristiana*, amb els que ha fet un veritable mestratge espiritual.

Ha estat un dels grans divulgadors de l'esperit i de les disposicions del Concili Vaticà II en el tema de la litúrgia. Dues de les seves darreres activitats magisterials foren, per una part, una conferència sobre el cinquantè aniversari de la constitució del Concili Vaticà II sobre la litúrgia, en un acte celebrat en la Facultat de Teologia de Catalunya i en una conferència que pronuncià a Madrid sobre el mateix tema. Per a Tena, l'assemblea eclesial litúrgica és molt més que una simple reunió d'amics. És la presència de Crist ressuscitat que ens aplega i ens vivifica en l'Esperit Sant. Per això l'Església és el lloc on es manifesta l'Esperit, i la celebració el lloc on se'ns fa proper i actiu el Crist gloriós. Com ell mateix confessava, potser entre els seus llibres, el que més reflecteix el seu pensament central és el titulat *Celebrar el misteri* (Barcelona, 2004), que dedica la primera part al Misteri de la Pasqua de Crist, el gran misteri de la nostra fe; i la segona part, com a conseqüència i fruit de la primera, és una invitació a fixar l'atenció en els sacraments, com a actes de Crist i fonts de la seva gràcia redemptora en el temps de l'Església, com a font i cim de la vida cristiana. En ambdues parts s'harmonitzen la reflexió teològica i la reflexió pastoral; en totes dues el bisbe Tena ha estat un gran mestre.

L'altre activitat, gairebé de darrera hora, fou un cicle de conferències que ell mateix va organitzar en la Residència Sacerdotal Sant Josep Oriol, on ha viscut els darrers anys atenent el seu germà gran, Mn. Francesc, i com a pare i cap espiritual molt estimat per tots els preveres residents. En aquest cicle de conferències va voler que diverses veus expliquessin els setze documents del Concili Vaticà II, en complir-se els cinquanta anys de l'inici de l'obertura del Concili. Solament es va reservar per a ell la Constitució conciliar de litúrgia, el document base de la reforma litúrgica, en la qual el Dr. Tena fou una autoritat reconeguda internacionalment. La Constitució conciliar sobre la sagrada litúrgia el va entusiasmar quan era un jove sacerdot, i ha inspirat la seva obra escrita, oral i pastoral al llarg de la seva vida exemplar de cristià, de prevere i de bisbe.

Com a pastor d'aquesta Església metropolitana de Barcelona em plau agrair al bisbe Tena la seva llarga i fecunda vida de vuitanta-sis anys i el seu generós i fecund ministeri presbiteral de seixanta-tres anys i encara l'episcopal de vint anys. Penso que el riquíssim contingut dels seus escrits litúrgics ens han ajudat i ens ajudaran a viure l'espiritualitat litúrgica i a gaudir de la seva bellesa i ens menaran a assolir l'*ars celebrandi* i l'*ars participandi*, ell que com a prevere i com a bisbe ho procurava en les celebracions que presidia. El bisbe Tena era un bon teòleg, i això el va fer un gran i competent cultivador de la teologia litúrgica. No es quedà mai en aspectes arqueològics o rituals de

la litúrgia, sinó que anava al fons, a les qüestions teològiques i doctrinals. Va conèixer, va celebrar i va viure les celebracions litúrgiques i s'enriquí de l'espiritualitat litúrgica. I això ho comunicava eficaçment. El seu testimoniatge i el seu missatge, en aquesta dimensió essencial de l'Església que és la celebració de la fe, ens ajuda als pastors i a tothom. Des del cel, doncs, ajudeu-nos, estimat bisbe Tena.